

Voorkom patstelling in stikstofdossier

Het stikstofdebat neemt brisante vormen aan. Aan de ene kant presenteert het kabinet dapper een forse aanpak, aan de andere kant beweren de belangenbehartigers van melkveehouders en intensieve varkens- en kippenboeren stellig dat de doelen onhaalbaar zijn. Een patstelling dreigt en daarmee is noch de natuur noch de boer gediend. Jammer, want juist in een gezamenlijke aanpak liggen er kansen voor zowel natuurherstel als het boerenbedrijf.

JAAP JELLE FEENSTRA

Boeren zeggen bij monde van hun sectorvertegenwoordigers massaal het vertrouwen in politiek en media op. In de Hollandse polder valt deze opstelling op door de ferme toon, harde acties en het afwijzen van de uitnodiging tot overleg met gespreksleider Remkes en het Kabinet. Deze omslag in onze nationale poldercultuur wordt gesymboliseerd met de omkering van onze nationale driekleur. Blauw-wit-rood kan op een actiedag nog acceptabel zijn, maar is inmiddels onnodig bruuskerend.

Als Kamerlid was ik 12 jaar actief met milieu en landbouw en als lobbyist 20 jaar voor haven en industrie. Deze ervaring levert een zekere politieke en strategische oriëntatie op. Met deze blik reik ik beide kampen, boeren en kabinet, enkele waarnemingen en adviezen aan voor het actuele stikstofdebat.

Bronnen

Eerst enkele regels over de inhoud van het huidige dispuut. Actievoerende voorlieden roepen dat het Kabinet niet de boeren, maar Schiphol en de industrie hard moeten aanpakken. De cijfers van het RIVM schetsen echter een ander beeld: de deposities op stikstofgevoelige natuur in Nederland komen voor 45% uit de landbouw, 12% uit

‘Onze natuurgebieden dubbel zo groot als Europees gemiddelde’

verkeer, 9% uit industrie en gebouwde omgeving, 3% van zee en voor 32% uit het buitenland. Die laatste 32% lijkt veel, maar nog veel meer stikstof ‘exporteren’ wij zelf over onze landsgrenzen.

Het Mesdagfonds met Jan Cees Vogelaar heeft in 2020 een poging gewaagd om de RIVM-cijfers als inhoudelijke basis voor het

Rijksbeleid onderuit te halen, maar kwam uiteindelijk op vergelijkbare cijfers uit. Recent heeft de Commissie Hordijk de stikstofdata, methoden en modellen van het RIVM onderzocht en wetenschappelijk verantwoord bevonden.

Landbouwwoordvoerders die voorstellen de last bij industrie en verkeer neer te leggen, gedragen zich als de rattenvanger van Hamelen. Daarmee leiden ze te goedgelovige leden maatschappelijk naar de rand en economisch naar de afgrond. De benodigde stikstofreductie is kwantitatief ook niet bij verkeer en industrie te halen; dit betekent dat de landbouw als groot-veroorzaker haar evenredige bijdrage zal moeten leveren. Van belang is nu geen debat te starten over de RIVM-cijfers, voor alle sectoren moet een

Stamboom

Boeren geven vaak aan dat hun familie al generaties lang op het bedrijf werkzaam is. En dat de boer het bedrijf wil overdragen aan zoon of dochter. Deze uitspraken zijn welgemeend, maar anders dan met de middeleeuwse gildes kunnen aan bestaande situaties geen bijzondere rechten worden ontleend. Het semi-industriële karakter van de intensieve landbouw en haar niet-grondgebonden karakter opent een met andere economische sectoren vergelijkbare dynamiek. Een moderne, toekomstgerichte sector laat zich niet framen met louter historische beelden.

verhoudingsgewijze taakstelling gelden.

Geen postzegels

Landbouworganisaties geven aan dat het Nederlandse stikstofbeleid onnodig scherp en ingrijpend is. Zij wijzen er bijvoorbeeld op dat we veel kleine natuurgebieden van postzegelformaat hebben, waar omheen relatief veel boerenbedrijven moeten worden gesaneerd. Echter, Nederland kent 162 Natura-2000 gebieden, België 304 en Duitsland 5200. De Nederlandse gebieden zijn ook geen postzegels, maar tweemaal zo groot als het Europees gemiddelde. En het

‘Vlaggen met blauw-wit-rood is inmiddels onnodig bruuskerend’

totaal oppervlak aan Natura-gebieden ligt in Nederland met 14.7%, inclusief binnenwateren zoals het IJsselmeer, onder het Europees gemiddelde van 18.6%. In een uitstekend onderzoeksartikel heeft FD-journalist Vasco van der Boon (FD 2 aug.) de veelvuldig opgevoerde postzegel-mythe ontzenuwd.

Nu is van belang voortvarend te beginnen met het herstel van de ecologisch meest waardevolle natuurgebieden. Mogelijk resteren er aan het eind van het herstelprogramma enkele minder interessante en inmiddels sterk verarmde gebieden. Dogmatiek is geen wijsheid, dus Nederland zou kunnen voorstellen die gebieden van de lijst te schrappen. Mogelijk reageert Brussel mild als daar een breedgedragen en geloofwaardig stikstofbeleid tegenover staat. Een mooi en uitdagend voorstel voor het gesprek aan de Remkes-tafel.

Innovatie

Van het eerdere landbouwbeleid waren het leveren van veel en betaalbaar voedsel de legitieme beleidsdoelen. Zonder verwijten naar het verleden is het nu zaak de landbouw te richten op kwaliteit en duurzaamheid. Daarbij zal technologie stellig ook weer een bepalende factor zijn. Robotfabrikant Lely propageert een systeem voor het scheiden van mest en urine in stallen, dat 70% minder stikstofemissie zou opleveren. De RABO heeft 35 miljard aan leningen uitstaan bij boerenbedrijven en dus alle belang bij het voorkomen van krimp door opkoop en faillissementen.

Aan de Remkes-tafel kunnen Kabinet en banken gezamenlijk een impuls geven aan milieutechnologie, een aanpak die zicht biedt op minder uitkopen.

Marktwerking

Het Kabinet heeft een Stikstoffonds van 25 miljard voor innovatie en opkoop. Er zijn zeker vraagtekens te zetten bij het inzetten van zoveel publieke middelen, zie ook een ingezonden stuk van macro-economen (NRC, 9 jan 2020). Opmerkelijk is dat niet getracht wordt via marktwerking het beleidsdoel te realiseren. Zo heeft goedkopere loodvrije benzine de katalysator gestimuleerd en de CO₂-heffing energiebespa-

Mommaas een artikel in De Volkskrant (7 juli) nodig heeft om te wijzen op een mogelijke weeffout in het beleid is voldoende reden om aan de Remkes-tafel te bespreken hoe provincies dienen om te gaan met het harde stikstofdoel binnen het brede gebiedsbeleid.

Prijsbeleid

Een melkveebedrijf produceert nu ongeveer viermaal zo veel melk als veertig jaar geleden. Voor deze productiestijging heeft de boer geïnvesteerd in meer dieren, stallen en voer. Zijn marge van 3 cent per liter is in deze periode echter gelijk gebleven, terwijl de prijs in de supermarkt steeg van 50-60 cent naar nu een euro per liter. Deze prijsstijging is niet bij de boer, maar bij bedrijven in de keten en bij supermarkten terecht gekomen.

Een groeiende groep consumenten maakt zich zorgen over natuur, milieu en de gezondheid van ons voedselpakket. Deze consumenten begrijpen dat veel-voor-weinig en kilo-knallers niet de oplossing zijn: kwaliteit kent z'n prijs. Maar boeren zitten vast in het eigen beeld van de vrije ondernemer, die in scherpe concurrentie met de burens steeds weer bereid is met zijn prijs te zakken tot kostprijsniveau. Daarmee verdwijnt de ruimte om op bedrijfsniveau substantieel te kunnen investeren in verdergaande verduurzaming.

Samenwerkende boeren kunnen met de zuivelfabrikanten en supermarkten voor kwaliteitsproducten een hogere prijs afspreken. Anders dan voortgaande acties, zal een voor de consument herkenbare en betekenisvolle kwaliteitsverbetering op brede steun en warme sympathie van zowel de burger als de politiek kunnen rekenen.

Toekomstgericht

Het met kennis van natuur, gewassen en diersoorten verantwoord produceren van voedsel vormt een pracht professionele. De top- prestaties van de Nederlandse landbouw zijn het resultaat van een publiek-private samenwerking van sector, onderzoek en overheid. Een agro-sector die hoogtechnologisch én duurzaam een verantwoord voedselpakket produceert moet zich niet politiek laten kapen door flankpartijen.

Het vertrouwen en de samenwerking moeten worden hersteld met een gezamenlijke aanpak voor kwaliteitsverbetering en milieuherstel. Een dergelijke aanpak biedt perspectief voor de natuur, de boer en de consument. De meerwaarde van een toekomstgerichte landbouw vergt van boeren én Kabinet een constructieve inzet om zich blijvend verzekerd te weten van de steun door het publiek en een breed politiek spectrum. ●●●

ring. Een soortgelijke aanpak is mogelijk voor het stikstofbeleid. Neem de verkoop van boerengrond die nu is gebonden aan de agrarische waarde. Met een tijdelijke vrijstelling daarvan rond gevoelige natuurgebieden kan de boer zijn grond tegen een hogere prijs verkopen aan natuurbeheerders of woningbouwers. De slimme boer zal hier snel gebruik van maken, want na deze tijdelijke vrijstelling geldt weer de lagere agrarische waarde. Deze prijsdruk zet gebiedsgericht tempo achter de noodzakelijke transitie, biedt de wijkende boer een goede opbrengst en vermindert het beroep op publieke fondsen.

Beleid

Een sector confronteren met een fors beleidspakket vergt dat het beleid doordacht en eenduidig is. Het is dan ook niet erg handig dat LNV en Financiën nu verschillende aanpakken presenteren. Minister Van der Wal van Natuur en Stikstof staat dapper voor een gebiedsgerichte aanpak met de provincies, dat gevolgen zal hebben voor 90% van de rundvee-, varkens-, pluimvee- en geitenhouders. Gelijktijdig rekent Financiën aan een scherp opkoopbeleid, dat

‘Melkprijs is verdubbeld, maar de boer ontvangt nog steeds 3 cent’

goedkoper is (13 in plaats van 26-43 miljard) en minder bedrijven raakt (5.000 in plaats van 28.800). Uiteindelijk zijn tempo en draagvlak, maar ook het herstel van vertrouwen en de bereidheid tot samenwerking het meest gebaat bij het eerst intern grondig uitwerken van het te presenteren beleidspakket.

Weeffout

De provincies moeten gebiedsgerichte plannen opstellen voor natuurbeleid en waterbeheer. Binnen deze brede aanpak moet ook het harde doel van het stikstofbeleid worden gerealiseerd, waarbij 74% van de beschermde natuur in 2030 onder de kritische grenswaarde wordt gebracht.

Alleen al het feit dat PBL-directeur Hans

